

TILTAKSSTRATEGIER FOR LANDBRUKET I OS

2010 – 2013

1. BAKGRUNN

I henhold til forskrift om tiltak til spesielle miljøtiltak i jordbruket og forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket skal kommunen utarbeide lokale målsettinger og strategier for miljørelaterte prosjekter og tiltak innen jord- og skogbruk. Os kommune utarbeidet tiltaksstrategi for 2005 – 2008 som beskrev utfordringer, mål og prioriteringer av tiltak og krav til søknad og søknadsfrist. Utarbeidelse av tiltaksstrategi for spesielle miljøtiltak i jordbruket for 2010 – 2013 bygger på forrige periodes strategi (2005 – 2008), mens det for nærings- og miljøtiltak i skogbruket er utarbeidet felles tiltaksstrategi for Os, Tolga, Tynset, Alvdal og Follidal kommuner.

2. PROSESS

Tiltaksstrategi for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) er utarbeidet i samarbeid med faglige og representanter fra politisk nivå. Arbeidet startet med et evalueringsmøte av forrige tiltaksstrategi våren 2009 og er blitt fulgt opp med møter høsten 2009 og endelig behandling av Formannskapet i Os den 5. november.

Tiltaksstrategi for tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK) er utarbeidet som resultat av et samarbeid mellom flere kommuner i fjellregionen ved at det ble opprettet et felles kontaktutvalg for Os, Tolga, Tynset, Alvdal og Folldal. Strategien er behandlet i kontaktutvalget den 12.10.09 og er lagt fram for Formannskapet i Os den 5.11.09 for endelig behandling.

3. TILTAK OG BRUK AV MIDLER I PERIODEN 2005 – 2008.

Hoveddelen av tilskuddsmidlene har gått til tiltak som ivaretar kulturminner og kulturmiljøer der spesielle verneverdige bygninger og andre bygninger av historisk verdi har vært prioritert. Videre har midler gått til skjøtsel av stier, rydding av utmarksslåtter og gammel kulturmark.

Det er foretatt vegetasjonskartlegging i Hummelfjellet sammen med Tolga kommune og i Vangrøftdalen-Kjurrudalen i Os kommune. Det har vært planlagt og utarbeidet beiteplan for Tolga og Os, men det er ikke kommet til enighet om gjennomføring av prosjektet.

For tiltak innen skogbruk har midlene gått til markberedning, avstandsregulering og rydding.

4. TILTAKSSTRATEGIER FOR DE ULIKE ORDNINGENE INNEN JORDBRUKT OG SKOGBRUK

Tiltaksstrategiene for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) og tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK) er beskrevet i to separate deler, henholdsvis del I og del II.

DEL I

SPESIELLE MILJØTILTAK I JORDBRUKET – Tiltaksstrategi for Os kommune, 2010 – 2013

DEL II

NÆRINGS- OG MILJØTILTAK I SKOGBRUKET – Felles tiltaksstrategi for Os, Tolga, Tynset, Alvdal og Folldal kommuner, 2010 - 2013

Del I

Spesielle miljøtiltak i jordbruket

Tiltaksstrategi for Os kommune

2010 – 2013

1. UTFORDRINGER

Landbruket er en betydelig næring i Os kommune og har høy sysselsettingsandel der mjølk og kjøttproduksjon basert på grovfor er dominerende produksjoner.

Endrede driftsforhold, krav til effektivitet og rasjonelle driftsmetoder, sammen med dagens rovviltforvaltning, har ført til endringer i skjøtselen av kulturlandskapet. Bygningsmassen knyttet til landbrukseiendommene er stor. Seterhus, utmarksløer og eldre driftsbygninger krever mye og jevnlig vedlikehold for å framstå som positive kulturbærende elementer i landskapet samtidig som de skal være funksjonelle for næringa.

Aktiv seterdrift har lange tradisjoner i Os kommune og er fortsatt utbredt. Dette bidrar til at seterhus og setervoller blir ivaretatt og holdt i hevd. Beiting og slått i utmarka har i gjennom mange år satt sine spor og preget kulturlandskapet. Økt krav til effektivitet og rasjonelle driftsløsninger har imidlertid før til en nedgang i antall landbrukseiendommer med aktiv landbruksdrift og færre aktive setre. Dette gjenspeiles i at områder som tidligere har blitt slått og beitet etter hvert gror igjen og at bygningsmassen etter hvert forfaller. At Vangrøftdalen og Kjurrudalen har fått status som utvalgte kulturlandskap gir nye muligheter og utfordringer. Det er viktig å se helheten i kommunen og sørge for at andre områder blir ivaretatt.

Utmarksbeite er en viktig ressurs for næringa. Ved å hente flere fôrenheter fra utmarka vil mer dyrka areal kunne utnyttes til fôrproduksjon og skape et bedre økonomisk grunnlag. Det er store utfordringer knyttet til bedre utnyttelse av utmarksbeitet gjennom organisering og holdningsskapende arbeid samt gjerdehold for å holde dyr borte fra hytte- og boligområder og langs trafikkert vei. Utfordringer knyttet til rovviltforvaltninga medfører også en reell fare for redusert utmarksbeiting og økt gjengroing.

Store deler av grasavlingene i kommunen høstes og lagres som rundballer. Bevisstgjøring og tiltak for riktig lagring av rundballer, håndtering av avfall (plast) og deponering av gammelt fôr, samt innsamling av resirkulerbart materiale og annet landbruksavfall, er noen av utfordringene knyttet til forurensning fra landbruket i Os.

2. MÅLSETTINGER FOR JORDBRUKET

Det er et overordna mål for kommunen å opprettholde et levende og livskraftig landbruk i Os som drives på en måte som ivaretar hensynet til både miljø og kulturlandskap, innenfor gjeldende miljøkrav. Landbruksnæringa i Os bør framstå som attraktiv for hele befolkningen, med et åpent og velpleiet kulturlandskap, som bevarer biologisk mangfold og med bygninger som bærer preg av aktiv drift og godt vedlikehold.

2.1. Kulturlandskapet

Hovedmålsettinger:

- Opprettholde et fortsatt åpent kulturlandskap, både nede i bygdene og i særdeleshet i seterområdene og i utmarksbeiteområdene
- Bevare og øke beitebruken i utmarka
- Sette i stand og bevare viktige kulturminner og kulturmiljøer i inn- og utmark

- Ivareta og sette i stand karakteristiske bygninger og bygningsmiljøer i grendene/bygdene og på setrene
- Bedre allmennhetens tilgjengelighet i kulturlandskap gjennom utbedring av gamle veier og stier, spesielt i seterområdene og langs vassdrag

2.2. Forurensing

Hovedmålsettinger:

- Gjennom opplysningsvirksomhet, informere om viktigheten av å hindre vassdragene i kommunen å bli forurenset gjennom arealavrenning fra landbruket
- Gjennomføre jevnlig opprydningsaksjoner og utarbeide informasjonstiltak og avholde holdningskampanjer.

2.3. Organisert beitebruk – planlegging og organisering

Hovedmålsettinger:

- Planlegge og bidra til bedre organisering for økt utnyttelse av utmarka gjennom beitebruk
- Tiltrettelegge for tiltak som hindrer at beitedyra trekker ned på trafikkerte hovedveger og forårsaker ulykker
- Tiltrettelegge for tiltak som hindrer at det oppstår vedvarende konflikter mellom beitende husdyr og hytteeiere/boliger

3. TILSKUDD TIL SPESIELLE MILJØTILTAK I JORDBRUKET

Det kan gis tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter, til konkrete miljøtiltak innenfor kulturlandskap og forurensning og innenfor organisert beitebruk. Gjelder både fellestiltak og/eller enkelttiltak

3.1. Tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter

Innenfor avgrensede geografiske områder, kan det være både nødvendig og riktig å gjennomføre planleggings- og/eller tilretteleggingsprosjekter, før en gjennomfører konkrete miljøtiltak. Slike tiltak vil ofte føre til mer helhetlige løsninger og være med på å skape lokalt engasjement.

Det kan gis tilskudd til ulike kostnader til planlegging, registreringer og tiltrettelegging for større fellestiltak. **Inntil 100 % tilskudd.**

Eksempler på planleggings- og tilretteleggingstiltak:

- *Organisering av beitelag og tilrettelegging for bedre utnyttelse av beiteområdene*
- *Utarbeidelse av informasjon og holdningsskapende arbeid omkring beite- og gjerdeproblematikk*
- *Registrering av utviklingsmuligheter og økt næringsmessig utnyttelse i beite- og seterområder*
- *Registrering av ulike kulturminner i innmark og utmark*

3.2. Tilskudd til kulturlandskapstiltak

Det er en målsetting å hindre gjengroing av kulturlandskapet i kommunen, både når det gjelder innmarks- og utmarksarealer. Spesielt viktige kulturlandskapsområder, kartlagt gjennom regionalt miljøprogram finner vi i Narjordet og i Dalsbygda. Det åpne

seterlandskapet er spesielt interessant å ta vare på, både gjennom beiting og slått. Os har mange gardsbruk som fortsatt driver med aktiv setring med mjølkeproduksjon, og det bør stimuleres til å opprettholde den produksjonsformen.

Kulturminner og særegen bygningsmasse og bygningsmiljøer på gardsbruk og setrer er av stor kulturmessig og historisk betydning for både landbrukets næringsutøvere og kommunens innbyggere for øvrig, og bør istandsettes og vedlikeholdes. Disse forholdene har betydning både for trivsel, tilgjengelighet og en fortsatt næringsmessig utnyttelse av landbruksressursene i kommunen.

Det kan gis engangstilskudd eller årlige tilskudd til ulike tiltak i kulturlandskapet. **Inntil 70 % tilskudd.** For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold, inntil 100 %. Tilskuddssatser og prioritering av de ulike tiltakene beskrives før årlig søknadsbehandling.

Eksempler på tiltak i jordbrukslandskapet:

- Rydding og istandsetting av gamle beiter, kulturmark og slåttelandskap
- Oppsetting av gjerder i tråd med lokal tradisjon, i tilknytning til beiter, gardsanlegg m.m.
- Istandsetting og bevaring av kulturminner i jordbrukslandskapet
- Istandsetting og bevaring av freda, verneverdige eller særegne bygninger som driftsbygninger, stabbur, smier, kvernhus, m.m. (utvendig)
- Istandsetting og bevaring av løer/låver i det typiske kulturlandskapet
- Rydding og tilgjengelighet til sjøer, elver og vassdrag i kulturlandskapet (tilrettelegging for bading, fiske og andre vannaktiviteter)
- Rydding og merking av gamle ferdselsveier, turstier, samt oppsetting av Info-tavle

Eksempler på tiltak i seterområder:

- Istandsetting og bevaring av verneverdige eller særegne seterhus, seterfjøs, avkjølingshus, løer, m.m. (utvendig)
- Oppsetting av gjerder i tråd med lokal tradisjon
- Istandsetting og bevaring av kulturminner i seterlandskapet
- Tiltak som hindrer gjengroing av setervoller, kulturmark og beitelandskap, eks. ulike beitetiltak
- Rydding og merking av gamle seterveier, ferdselsveier, turstier, samt oppsetting av Info-tavler
- Tiltak for å ivareta og evt. øke det biologiske mangfold gjennom aktiv beitebruk og seterdrift

3.3. Tilskudd til forurensningstiltak

Det er viktig å hindre landbruksforurensning til jord, luft eller vatn. Dette er av avgjørende betydning for at landbruket i framtida fortsatt skal framstå som en viktig og ønsket næring i kommunen.

Et ryddig landskap mest mulig fritt for forurensning vil også være viktig i forbindelse med satsing på turister og en økt utnyttelse av utmarksressursene i kommunen.

Det kan gis engangstilskudd eller årlige tilskudd til ulike forurensningstiltak. **Inntil 70 % tilskudd.** Tilskuddssats og prioritering av de ulike tiltakene beskrives før årlig søknadsbehandling.

Eksempler på forurensningstiltak:

- Tiltak for effektiv innsamling av resirkulerbart materiale og annet landbruksavfall for levering til godkjent mottak
- Tiltak som minsker avrenning til vassdrag
- Tiltak som hindrer ulovlig deponering av organisk materiale
- Utbedring av hydrotekniske anlegg på gardsbruk

- *Opprydding av gamle gjerde- og piggrådrester i inn- og utmark*
- *Tiltak for etablering, skjøtsel og/eller bevaring av kantvegetasjon langs bekker og åpne kanaler (kantvegetasjon tar opp næringsstoffer samtidig som den hindrer erosjon)*

3.4. Tilskudd til organisert beitebruk

Beitebruken i utmarka må opprettholdes og helst økes. En fortsatt utnyttelse av utmarkas store beiteressurser er av svært stor betydning, både økonomisk og næringsmessig for kulturlandskapet og det biologiske mangfoldet. Fokus på organisering av beitelag og tilrettelegging for bedre utnyttelse av beiteområdene kan bidra i riktig retning. Gjennom informasjon til hytteeiere og befolkning for øvrig kan en sette fokus på beitedyra som ressurs for å hindre gjengroing samt bidra til å hindre konflikter.

Investeringsstøtten til organisert beitebruk er flyttet til egen ordning som forvaltes av Fylkesmannen fra 2010. I hvilken grad planleggings- og tilretteleggingsprosjekter i tilknytning til organisert beitebruk kan støttes gjennom SMIL-midler er foreløpig uklart. Nye forskrifter er under utarbeiding.

4. PRIORITERING AV TILTAK

Tiltak i kulturlandskapet:

1. Tiltak som hindrer gjengroing og opprettholder et åpent kulturlandskap, både nede i bygdene, i seterområdene og i utmarksområdene
2. Tiltak for istandsetting og ivaretagelse av karakteristiske bygninger/kulturminner og bygningsmiljøer/kulturmiljøer i bygdene, i seterområder og i utmarka

Forurensingstiltak:

1. Opprydningsaksjoner, holdningskampanjer og informasjonstiltak
2. Tiltak for å hindre/stanse punktutslipp på den enkelte eiendom

Organisert beitebruk

1. Informasjons og holdningskampanje for økt beitebruk og felles forståelse
2. Tilrettelegge for tiltak som hindrer dyra i å komme ned på trafikkerte veier
3. Tilrettelegge for tiltak som hindrer konflikter mellom beiteberettigede og hytteeiere

Prioriteringen av bruken av kommunens tilskuddsmidler til ulike typer tiltak vil kunne variere noe fra år til år. Gode prosjekter og tiltak som samsvarer med ovennevnte prioriteringer og kommunens vedtatte målsettinger vil imidlertid ha gode muligheter for å få tildelt tilskuddsmidler.

Nærmere opplysninger om de årlige vedtatte prioriteringene fås ved henvendelse til kommunens landbruksforvaltning.

5. OVERORDNA RETNINGSLINJER FOR ÅRLIG TILTAKSBEHANDLING

Dette er retningslinjer for årlig søknadsbehandling. Det vises for øvrig til *"Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket"*, fastsatt av Landbruksdepartementet 4.2.2004 med hjemmel i lov av 12. mai 1995 nr. 23 (jordlova) § 3 og § 18.

Tilskudd etter denne forskriften skal gis til tiltak som går ut over det som kan forventes som en del av den vanlige jordbruksdriften.

5.1.Søknaden

Det skal benyttes særskilt søknadsskjema (SLF-430 B). Søknaden skal inneholde opplysninger om:

- Formålet med tiltaket/tiltakene
- Planer: tiltakets omfang, framdriftsplan, arbeidsbeskrivelse, tegninger m.m.
- Spesifisert kostnadsoverslag og finansieringsplan
- Kart (f.eks. økonomisk kartverk) som viser arealer, viktige elementer i landskapet og plassering av tiltak som det søkes tilskudd til
- Fotografier som viser arealer, bygninger og/eller elementer det søkes tilskudd for
- Bygningstiltak skal planlegges i samråd med lokal/regional kulturminneforvaltning.
- Eventuell fredningsstatus eller forslag om fredning i medhold av kulturminnelov, naturvernlov eller regulering til spesialområde etter plan- og bygningsloven.
- Kopi av Miljøplan trinn II, for søkere som mottar produksjonstilskudd i jordbruket

For enkeltsøknader om tiltak på en landbrukseiendom skal eieren, foretaket eller den som har hjemmel til å gjennomføre tiltaket, stå som søker og undertegne søknadsskjemaet.

For fellestiltak undertegnes søknadsskjemaet av den som skal motta tilskuddet på vegne av interessentene/laget. Et organisert samarbeidstiltak må være registrert med foretaksnummer / organisasjonsnummer for å kunne motta tilskudd.

Søknad sendes til Os kommune. Søknadsfrist fastsettes årlig, men innen 1. mai.

Søknadsfrist, oversikt over tiltaksområder med tilskuddssats annonseres på kommunens hjemmeside og i kommunens kontaktorgan, "Kommunikanten", som sendes ut til samtlige husstander i kommunen.

5.2.Kriterier for vurdering av søknader

Ved årlig søknadsbehandling legges følgende kriterier til grunn for prioritering:

- tiltak som ses i sammenheng næringsinteresser og verdiskapning
- tiltak som er viktige for kulturlandskapet og som ses i sammenheng med aktiv bruk (eks beiting)
- tiltak som hindrer forurensning og avrenning til vassdrag
- tiltak som kommer allmennheten til gode
- tiltak som ligger innenfor et prioritert geografisk område (fastsettes årlig)
- for øvrig tiltak som ligger innenfor forskriften

Vernestatus for bygninger og naturområder samt langsiktighet, plan for vedlikehold og framtidig effekt av tiltakene vektlegges.

Søknader om istandsetting og bevaring av freda, verneverdige eller særegne bygninger prioriteres i samarbeid med regional kulturminnemyndighet og annet fagpersonell.

Det legges opp til årlig evaluering av bruken av midlene, med innspill til justering av prioritering og tilskuddsatser for det kommende år, der faglaga og representanter fra politisk nivå inviteres til å delta.

Tiltaksstrategien for spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) ses i sammenheng med:

- Kommunens arealplan
- Regionalt miljøprogram
- Jordloven § 8a
- Vangrøftdalen og Kjurrudalen landskapsvernområde
- Utvalgte kulturlandskap
- Utvidelse av Røros verdensarv med buffersone, inne til behandling (UNESCO)
- Vegetasjonskartlegging i Os kommune (rapport)
- Kartlegging av rødlistearter i Os
- Seterregistreringer i Os
- Områdetiltak i Narjordet
- Byggeveileder for seterområdene
- Seterliv og byggeskikk av Amund Spangen

Kommunens energi- og klimaplan er under utarbeidelse. Tiltak i energi- og klimaplanen for Hedmark fylke vil være førende for kommunens tiltaksstrategier i klimaplanarbeidet.

5.3.Sluttutbetaling

Det gis 3 års arbeidsfrist, med mulighet for utvidelse til 5 år etter søknad. Regnskapsoversikt med kopi av bilag og rapport for hvordan tiltaket er utført må leveres før sluttutbetaling. Det settes vilkår for utbetaling av tilskudd avhengig av type tiltak.

Søkeren må levere skriftlig anmodning om utbetaling før kommunen kan anvise utbetaling. 25 % av tilskuddet holdes tilbake inntil arbeidet er slutført og sluttregnskap er godkjent.

Dersom det er mulig, vil det være en fordel å finansiere et tiltak ved hjelp av flere ulike aktuelle finansieringsordninger, private eller offentlige for å oppnå økt effekt av midlene. Tilskuddsprosenten beregnes ut fra et godkjent kostnadsoverslag.

Del II

Nærings- og miljøtiltak i skogbruket

Felles tiltaksstrategier for Os, Tolga, Tynset, Alvdal
og Folldal kommuner

2010 – 2013

1. RAMMEBETINGELSER, STATUSBESKRIVELSE OG UTFORDRINGER

1.1. Rammebetingelser – sentrale og lokale føringer

Fylkestingene i Hedmark og Oppland vedtok i 2008 en egen Strategi for skog- og tresektoren i Hedmark og Oppland 2008-2011. Strategiplanen gjenspeiler den nasjonale skogpolitikken og har følgende målsetting: **”Skogen og de skogbaserte næringene skal gi økt verdiskaping i Innlandet, og bidra til å løse viktige samfunnsoppgaver innen klima, miljø og folkehelse.”** Delmål i strategiplanen er å:

- Øke avvirkningen og skogkultursatsingen
- Øke bruken av tre
- Satse offensivt på bioenergi
- Øke verdiskapingen innen utmarksbasert reiseliv
- Øke Innlandsskogbrukets bidrag til et karbonnøytralt Norge
- Forvalte skogarealene til beste for helse og miljø

Når det gjelder tilskuddsordninger i skogbruket, er dette regulert gjennom *Forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket* (FOR-2004-02-04-447 Landbruks- og matdepartementet). Denne forskriften gir bl.a. bestemmelser om hvilke tiltak som kan gis tilskudd m.v.

Alle de fem kommunene har i tillegg egne landbruksplaner og klimaplaner, med noe ulik status i forhold til gyldighet, rullering/revidering eller under utarbeidelse. Disse planene gjenspeiler i stor grad de sentrale føringene m.h.t. skogbruk, hvor bedre utnyttelse av både eksisterende produksjon og det store produksjonspotensialet står sentralt. Når det gjelder klimaplaner er skogens betydning i klimasammenheng vektlagt. Våre arealer har stort potensial for økt volumproduksjon, noe som kan bidra til økt binding av CO₂, videre er det også en målsetting om økt utnyttelse av virkesressursen både m.h.t. materialvalg i byggeprosjekter, og til bioenergiformål.

1.2. Utviklingstrekk

Skogbruksnæringen har alltid vært markedsstyrt, i tillegg til de føringer som ligger i nasjonal og regional skogpolitikk. Næringa møter stadig økte krav til effektivitet og rasjonelle driftsløsninger, noe som har ført til rask økning av mekanisering, og så å si all avvirkning (sett i forhold til volum) skjer nå maskinelt, også i vårt distrikt. Innføring av flere nye miljøkrav har satt nye krav til skogeierne. Verdien på tømmeret som råstoff har over lengre tid vært synkende, og det er i stor grad sortimenter med grove dimensjoner og god kvalitet som i dag er med på å holde rotnettoen oppe for skogeier. Det var tidligere stort fokus på volumproduksjon, mens det er kvaliteten på virket som i stor grad styrer verdien. Det vil derfor være behov for stor innsats på ungskogpleie og tynninger for å høyne verdien på den stående kubikkmassen. I de senere åra har det imidlertid også blitt satt mer fokus på skogens betydning i klimasammenheng, samt på bioenergi og utnyttelse av ”mindreverdig” virke til dette formålet, og økt volumproduksjon (også uavhengig av kvalitet) er interessant i disse sammenhengene.

1.3. Naturgitte forhold og infrastruktur

Mye av skogen i Nord-Østerdal er høyereliggende og bærer preg av det. Store arealer er vernskog og må forvaltes etter de prinsipper som er fastsatt for hogst i vernskog. I

realiteten vil ikke dette være til hinder for å utnytte skogen på en skogøkonomisk riktig måte. Terrengforholdene er slik at det er relativt små arealer med driftstekniske problemer, men i en del områder er fuktighets- og jordbunnsforhold slik at det vanskeliggjør helårsdrift. Det er store variasjoner når det gjelder bonitet, men dominerende treslag er furu, ellers er det en del gran i deler av regionen. Felles for alle kommunene er store arealer med bjørkeskog opp mot skoggrensa. Hogstklassefordelingen viser en stor andel gammelskog, men også en god del yngre skog / produksjonsskog. Denne skogen har svært ofte behov for skjøtsel og tynning, noe som er en forutsetning for å oppnå høy virkeskvalitet samtidig som produksjonen opprettholdes.

Det er tidligere utført store investeringer i vegbygging, og stamvegnettet er stort sett godt utbygd. Det er derfor begrensede behov for nyanlegg av skogsbilveier, men vedlikehold og opprettholdelse av den standard de er bygget for, er en stor utfordring fremover. Når det gjelder traktorveier vil det stadig være behov for noe utbygging, i tillegg viser det seg at en del av de traktorveger som tidligere er bygget må rustes opp for å tåle større maskiner som nå i stor grad tar over for den tradisjonelle manuelle hogsten med bruk av landbrukstraktor. Nord-Østerdalen har for øvrig gode kommunikasjoner med hensyn til riksveinett og jernbane.

Også klimaforandringer vil kunne virke inn på framtidens skogbruk i Nord-Østerdal. Uten at det er dokumentert i forhold til klimaendringer, er det gjennom de siste takstprosjektene i regionen påvist at skogen forynger seg høyere og høyere opp mot fjellet, noe som på sikt vil bety en økning i skogbevokst og produktivt areal, og en økning i tilvekst på de produktive arealene. Skogreisning og treslagsskifte i flere områder i distriktet viser til dels svært positive resultater, både med hensyn til tilvekst og kvalitet. Et økt fokus på skogreisning og treslagsskifte bør være interessant i de områdene det ligger til rette for dette.

1.4. Eiendomsstruktur og avvirkningsnivå

Den produktive skogen i Nord-Østerdalen er fordelt på svært mange landbrukseiendommer, og eiendomsstrukturen er også preget av mye teigblanding, ofte langstrakte teiger som strekker seg fra dalbunnen og opp mot fjellet. P.g.a. begrensede arealer på den enkelte eiendom, og i tillegg teigblanding, blir en slik eiendomsstruktur lite rasjonell i forhold til et effektivt og moderne skogbruk. Mange skogeiendommer inngår i deltidsbruk eller eies av brukere som ikke driver aktivt jordbruk og som har mindre tid til egenaktivitet i skogen. Tilgangen på arbeidskraft til å gjennomføre skjøtelsesarbeid i skogen har på denne måten blitt mindre. Skogen har i dag også mindre økonomisk betydning for den enkelte eier, og det er for de aller fleste lite aktuelt å holde et jevnt avvirkningsnivå over flere år (noe som delvis også skyldes økt mekanisering og behov for større kvanta for å gjennomføre drift). Dette gir seg utslag i store svingninger i avvirket volum i den enkelte kommune fra år til år. Eiendomsstruktur, investeringsbehov, svingninger i virkespris og geografisk fordeling av driftsapparatets innsats det enkelte år påvirker også i stor grad avvirkningsnivået.

2. MÅLSETTINGER FOR SKOGBRUKET

Det er en overordna målsetting at skogen i Nord-Østerdal fortsatt skal være i aktiv bruk,

slik at produksjonen av skogsråstoff opprettholdes eller økes, samtidig som hensynet til både miljø, kulturlandskap, friluftsliv og andre interesser ivaretas.

2.1. Næring

Hovedmålsettinger:

- Økt avvirkning/produksjon og verdiskaping i skogbruket, slik at ressursen blir utnyttet maksimalt til beste for næringsutøveren, videreforedlingen og miljøet i et vidt perspektiv, også med hensyn til klima og karbonbinding.
- Økt fokus på skogkultur, slik som ungskogpleie, tynning, planting/markberedning og andre kvalitetsfremmende tiltak, for å oppnå best mulig kvalitet på framtidsskogen samtidig som volumproduksjonen opprettholdes.
- Bedre utnyttelse av arealressursen:
  - Økt fokus på bioenergi; utnyttelse av bjørkeressursen, også i forhold til kulturlandskap og gjengroing.
  - Økt fokus på skogreising og treslagsskifte i områder som er egnet for dette.
- Opprettholde og forbedre standarden på skogsbilveinettet.
- Bevisstgjøring av skogeierne for å øke interessen og kunnskapen om skogbruk.
- Fokus på planlegging, tilrettelegging og samhandling fra hele virkemiddelapparatet.

2.2. Miljø

Hovedmålsettinger:

- Gjennom økt produksjon bidra til økt karbonbinding i et klimaperspektiv.
- Ivareta ulike kultur- og miljøverdier i skog og utmark.
- Knytte disse kultur- og miljøverdiene opp mot næringsutvikling i utmark.
- Bidra til at nye miljøkrav i form av MiS-registreringer (miljøregistreringer i skog) utgjør en minst mulig driftsmessig og økonomisk begrensning i forhold til et aktivt skogbruk.

3. TILSKUDD TIL NÆRINGS- OG MILJØTILTAK I SKOGBRUKET

Formålet med tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket er at det ut fra regionale og lokale prioriteringer blir stimulert til økt verdiskaping i skogbruket, samtidig som miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt og videreutviklet. Kommunen kan gi tilskudd både til nærings- og miljøtiltak i skogbruket. Det kan søkes om tilskudd til enkelt- og fellestiltak. Det henvises for øvrig til *Forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket*.

3.1. Tilskudd til næringstiltak i skogbruket

Skogbruket er ei næring som må drives i et langsiktig tidsperspektiv. For å sikre at neste generasjon skal kunne høste tømmer av god kvalitet er det viktig å bevisstgjøre og stimulere dagens skogeiere til å gjennomføre ulike kvalitetsfremmende tiltak i skogen. Gjennom denne ordningen kan det gis tilskudd til skogkultur og andre kvalitetsfremmende tiltak. Det kan ikke gis tilskudd til bruk av kjemiske midler, kjøp av utstyr eller til tiltak som ved uttak av virke gir overskudd.

Tilskudd til nybygging og opprusting av skogsbilveier forvaltes av Fylkesmannen,

som har en egen prioriteringsnøkkel for slike tiltak. Søknader om tilskudd til veier oversendes Fylkesmannen etter anbefaling fra kommunene, i henhold til de kriterier som er fastsatt for slike tilskudd. Det gis ikke tilskudd til traktorveier.

Det kan gis tilskudd til utdrift av skogsvirke som skal brukes til energiproduksjon. Ordningen dekker skogsvirke som tas ut gjennom førstegangstynning, lauvskoghogster, ungskogpleie eller kulturlandskapspleie, samt uttak av hogstavfall. Tilskuddsordningen dekker ikke utdrift av skogsvirke til vedproduksjon. Ordningen forvaltes inntil videre av Fylkesmannen, etter innstilling fra kommunen.

Det kan også gis tilskudd til andre tiltak og prosjekter som bidrar til å utvikle skogbruket i en kommune eller region, når tiltaket eller prosjektet ikke omfattes av andre etablerte tilskuddsordninger i landbruket. Aktuelle tiltak kan være prosjekter som har som mål å øke aktiviteten og ressursutnyttelsen i og fra skogen, prosjekter for planlegging og tilrettelegging av skogbruket i bestemte områder m.v.

Tilskuddsatsen næringstiltak

Tilskuddsatsen på næringstiltak er inntil 50 % av godkjent kostnad, med unntak av manuell førstegangstynning i hogstklasse III og utdrift av skogsvirke til energiproduksjon. Manuell tynning gis tilskudd på inntil 300 kr/dekar eller inntil 100 kr/m³. Utdrift av skogsvirke til energiproduksjon gis areal- og/eller driftstilskudd etter egne satser. Ved stor aktivitet og knapphet på midler kan tilskuddsatsene justeres tilpasset aktivitetsnivå/tilgang på midler.

Eksempler på tiltak som kan gis tilskudd:

- *fornygelsestiltak som markberedning, planting og suppleringsplanting, herunder også skogreising og treslagsskifte innenfor gitte retningslinjer for dette*
- *ungskogpleie*
- *andre kvalitetsfremmende tiltak*
- *manuell førstegangs tynning i hogstklasse III*
- *utdrift av skogsvirke til energiproduksjon (ikke vedproduksjon)*
- *nybygging og ombygging av skogsbilveier*
- *prosjekter som har som mål å øke skogkulturinnsatsen eller aktiviteten og ressursutnyttelsen i og fra skogen generelt, herunder prosjekter rettet mot bioenergi*

3.2. Tilskudd til miljøtiltak i skogbruket

Det blir stadig satt nye miljøkrav til skogbruksnæringen. Miljøkravene fører ofte med seg økte kostnader og et påfølgende økonomisk tap for skogeierne. I områder der det drives skogbruk kan det gis tilskudd til å ivareta og videreutvikle miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner. En aktiv bruk og skjøtsel av skog- og utmarksarealer, særegne bygninger og andre anlegg og kulturminner tilknyttet skogbruket og utmarksutnyttelsen, gir flerbruksmuligheter, miljøgoder og rike opplevelsesmuligheter. Kommunens prioritering av slike tiltak vil ses i sammenheng med tilskuddsordningen for jordbrukets kulturlandskap.

Tilskuddsatsen miljøtiltak

Tilskuddsatsen på miljøtiltak er inntil 50 % av godkjent kostnadsoverslag. Normalt skal tilskudd til en enkelt skogeier ikke overstige kr 75.000. Det er et vilkår for utbetaling av tilskudd at miljøverdiene kan påvises og dokumenteres (normalt i form av MiS-registreringer) og at merkostnader eller tap er

tilstrekkelig dokumentert. Det henvises for øvrig til Forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket. Ved stor aktivitet og knapphet på midler kan tilskuddsatsene justeres tilpasset aktivitetsnivå/tilgang på midler.

Eksempler på tiltak som kan gis tilskudd:

- Dekning av merkostnader eller tap ved å gjennomføre skjøtselstiltak for å ivareta og utvikle miljøverdier.
- Delvis dekning av økonomiske tap knyttet til langsiktig bevaring av spesielle miljøverdier, der hensyn til disse krever at skogeieren avstår fra hogst eller legger om skogsdriften.
- Dekning av merkostnader ved skogsdrift for å unngå veibygging som vil redusere «villmarkspregede områder».

4. PRIORITERING AV TILTAK

Prioritering mellom tiltak som skal gis tilskudd fra år til år kan være nødvendig ved stor aktivitet og knapphet på tilskuddsmidler. Prioritering foretas etter en prioriteringsrekkefølge basert på hvilke tiltak som anses mest nødvendig i forhold til målsettingene i tiltaksstrategiene. De ulike tiltakene er kort beskrevet nedenfor, og ut fra dette er det gjort en konkret prioritering av tiltakene.

Foryngelsestiltak

Foryngelsestiltak som markberedning og planting gjennomføres ofte umiddelbart etter drift. Dette er ofte nødvendige tiltak for å sikre god nok tetthet og kvalitet på foryngelsen. Suppleringsplanting er i mange tilfeller nødvendig, men kan ofte bli glemt. Treslagsskifte og skogreising kan bidra til bedre utnyttelse av arealene, med tanke på økt volum- og kvalitetsproduksjon på arealer hvor produksjonspotensialet i dag ikke nyttes fullt ut. Dette er aktuelt både i ”tradisjonell” produksjonssammenheng og som et klimavirkemiddel.

Ungskogpleie

Det gjennomføres i dag alt for lite ungskogpleie i forhold til behovet. Ungskogpleie er viktig for kvaliteten i framtidsskogen, men også svært viktig for økonomien i fremtidige tynninger.

Andre kvalitetsfremmende tiltak

Andre kvalitetsfremmende tiltak kan være for eksempel kunstig kvisting, grasrydding i plantefelt m.v. Behovet for slike tiltak anses å være begrenset i vårt distrikt.

Manuell tynning i hogstklasse III

Formålet med denne ordningen er å stimulere til egeninnsats i skogen. Det aller meste av tynning i dag skjer maskinelt, og manuell tynning utgjør derfor et begrenset areal og volum pr. år. Ved all tynning (både maskinell og manuell) er det mulig å nytte skogfond til dekning av underskudd i tynningsdrift.

Utdrift av skogsvirke til bioenergi

Utnyttelse av ”mindreverdig” virke til bioenergi er et satsningsområde. Virket går i stor grad til lokal foredling, noe som betyr verdiskapning lokalt i flere ledd. Økt utnyttelse av bjørkeressursen kan også ses i sammenheng med treslagsskifte for økt volum- og kvalitetsproduksjon. Økonomien på dette feltet er fortsatt svak, og bruk av tilskudd for å stimulere til økt aktivitet her anses som riktig. Virke til vedproduksjon inngår ikke i

ordningen. Ordningen forvaltes inntil videre av Fylkesmannen, etter innstilling fra kommunen.

Skogsbilveibygging

Tilskuddordningen på veier forvaltes som nevnt av Fylkesmannen etter egen prioritering.

Andre tiltak, fellesprosjekter m.v.

Fellesprosjekter som har som mål å øke aktiviteten og ressursutnyttelsen i og fra skogen, herunder prosjekter rettet mot bioenergi m.v., kan være aktuelle fra tid til annen. Slike prosjekter må vurderes særskilt med hensyn til prioritering, og det kan i slike tilfeller også være aktuelt å søke om ekstraordinær tildeling. Også rentemidler fra skogfond kan være aktuell finansieringskilde på slike tiltak.

Prioriteringsrekkefølge tiltak:

1. Ungskogpleie
2. Foryngelsestiltak etter ordinær drift (markberedning, nyplanting og suppleringsplanting)
3. Manuell førstegangstynning i hogstklasse III
4. Utdrift av skogsvirke til bioenergi
5. Dekning av merkostnader eller tap ved å gjennomføre skjøtselstiltak for å ivareta og utvikle miljøverdier
6. Dekning av merkostnader ved skogsdrift for å unngå veibygging som vil redusere «villmarkspregede områder».
7. Delvis dekning av økonomiske tap knyttet til langsiktig bevaring av spesielle miljøverdier, der hensyn til disse krever at skogeieren avstår fra hogst eller legger om skogsdriften.
8. Andre kvalitetsfremmende tiltak som for eksempel kunstig kvisting, ugrasrydding i plantefelt m.v.

Andre tiltak, fellesprosjekter m.v. vurderes særskilt når det er aktuelt.

Prioriteringen for kommunens tildeling av tilskuddsmidler vil kunne variere noe fra år til år, men gode prosjekter og tiltak som samsvarer med kommunens vedtatte målsettinger vil alltid ha muligheter for å bli tildelt tilskuddsmidler. Nærmere opplysninger om de årlige vedtatte prioriteringene fås ved henvendelse til kommunens landbruksforvaltning.

5. KRAV TIL SØKNAD, VILKÅR OG SØKNADSFRISTER

Tiltak som omfattes av skogfondsordningen og manuell førstegangstynning

For tilskudd til tiltak som også er berettiget bruk av skogfond, gjelder de samme krav til utførelse og dokumentasjon som for krav om utbetaling av skogfond. Slike tilskudd utbetales fortløpende gjennom skogfondssystemet ved innlevering av godkjente bilag. Frist for ferdigmelding av tiltak og innlevering av bilag til kommunen kan fastsettes i forhold til kommunens anvisningsfrist, men **senest 15. november**.

Tilskudd til utdrift av skogsvirke til bioenergi

Søknaden sendes på eget søknadsskjema til kommunen, som innstiller til Fylkesmannen. Kostnader knyttet til hogst og fremkjøring skal dokumenteres, og det stilles krav om at det

foreligger en leveransekontrakt til energiformål for det utdrevne virket, med mindre skogeieren kan dokumentere at virket skal brukes til egen energiproduksjon. Videre kreves et kartvedlegg som viser tiltakets beliggenhet. **Søknadsfrist er 15. november.**

Tilskudd til skogsbilveier

Søknaden sendes på eget søknadsskjema til kommunen, som innstiller til Fylkesmannen. Krav til søknaden fremgår av søknadsskjema. **Søknadsfrist er 1. oktober og 1. mars.**

Andre tiltak

For andre typer skogtiltak nyttes særskilt skjema som er utarbeidet for den enkelte tilskuddordning. Til denne type tiltak gis vanligvis 3 års arbeidsfrist. Søknader om tilskudd sendes landbruksforvaltningen i den enkelte kommune. **Søknadsfrist er 1. mai.**

For vilkår og begrensninger for øvrig, vises det til *Forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket.*

6. OMDISPONERING AV MIDLER OG FASTSETTING AV SATSER DET ENKELTE ÅR

Fra og med 2010 tildeles kommunene separate pottes til henholdsvis NMSK og SMIL. Det er ikke anledning til å omdisponere midler mellom disse ordningene. På bakgrunn av dette har det felles kontaktutvalget for skogbruk i Os, Tolga, Tynset, Alvdal og Follidal blitt enige om å kunne omdisponere eventuelle ubenyttede tilskuddsmidler mellom kommunene. Dette begrunnes bl.a. med at disse kommunene har et felles driftsapparat som står for det aller meste av skogbruksaktiviteten i de fem kommunene, noe som betyr at stor aktivitet i enkelte områder av distriktet i en periode, vil gi lavere aktivitet i andre områder i den samme perioden. En forutsetning for å kunne gjennomføre slik omdisponering/overføring er at midlene over tid ikke blir skjevfordelt mellom de ulike kommunene. Dersom næringa selv og politisk nivå i kommunene (gjennom det felles kontaktutvalget for skogbruk) støtter dette i prinsippet, bør eventuelle omfordelinger av midler kunne behandles og avgjøres administrativt i kommunene.

Ved stor aktivitet og knapphet på midler kan det være aktuelt både å redusere tilskuddsatsene og/eller prioritere vekk enkelte tiltak som da ikke gis tilskudd. For at kommunene i samarbeidet skal ha en lik ”profil” med like betingelser for sine skogeiere, bør både hvilke tiltak som gis tilskudd og tilskuddsatsene være de samme i alle kommunene det enkelte år. Så snart tildeling av midler til kommunene er kjent (som regel i februar/mars), bør kontaktutvalget møtes for å fastsette hvilke tiltak som gis tilskudd og tilskuddsats for det aktuelle året.